

Sygn. akt II CZ 119/13

POSTANOWIENIE

Dnia 25 kwietnia 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Barbara Myszka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Marta Romańska

SSN Krzysztof Strzelczyk

w sprawie z powództwa I. G. i K. G.

przeciwko W. B.

o ustalenie ojcostwa i alimenty,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej

w dniu 25 kwietnia 2014 r.,

zażalenia pozwanego

na postanowienie Sądu Okręgowego w Ł.

z dnia 26 września 2013 r.

oddala zażalenie.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 18 września 1996 r. Sąd Rejonowy w Ł. ustalił, że pozwany W. B., zam. w Kanadzie, jest ojcem powoda K. G., urodz. dnia 12 maja 1986 r., syna I. G., zasądził od pozwanego na rzecz powoda do rąk I. G., jako jego ustawowej przedstawicielki, alimenty w kwocie po 500 zł miesięcznie, poczynając od dnia 17 listopada 1994 r., a od dnia 1 września 1996 r. w kwocie po 600 zł miesięcznie, płatnej do dnia 10 - go każdego miesiąca z ustawowymi odsetkami w razie uchybienia terminowi płatności którejkolwiek z rat, oddalił powództwo w pozostałej części i nadał wyrokowi rygor natychmiastowej wykonalności co do rat płatnych po dniu 17 listopada 1994 r. Wyrok ten uprawomocnił się w Sądzie pierwszej instancji.

W dniu 12 lutego 2013 r. pozwany złożył wniosek o przywrócenie terminu do zgłoszenia żądania sporządzenia uzasadnienia wymienionego wyroku i żądanie sporządzenia uzasadnienia. Twierdził, że został pozbawiony możliwości obrony swych praw, ponieważ nie otrzymał odpisu pozwu i nie wiedział o toczącym się postępowaniu, a o wydaniu wyroku dowiedział się dopiero w dniu 5 lutego 2013 r. Dodał, że w czasie toczącego się postępowania o ustalenie ojcostwa mieszkał w Kanadzie pod adresem: Kanada [...], oraz że adres ten jest nadal aktualny.

Postanowieniem z dnia 20 lutego 2013 r. Sąd Rejonowy przywrócił pozwanemu termin do zgłoszenia żądania uzasadnienia wyroku i stwierdził, że sporządzenie uzasadnienia nie jest możliwe, ponieważ sędzia zawodowy zmarł, a ławnicy nie pełnią już swojej funkcji. Odpis postanowienia, o którym mowa, wraz informacją o niemożności sporządzenia uzasadnienia doręczono pozwanemu w dniu 4 marca 2013 r., a w dniu 18 marca 2013 r. pozwany wniósł apelację.

Po doręczeniu apelacji stronie przeciwnej Sąd Rejonowy przedstawił akta sprawy Sądowi Okręgowemu w Ł., który postanowieniem z dnia 26 września 2013 r. odrzucił apelację, stwierdzając, że - wbrew odmiennej ocenie Sądu pierwszej instancji - nie było podstaw do przywrócenia terminu do zgłoszenia żądania sporządzenia uzasadnienia wyroku z dnia 18 września 1996 r. Zgodnie bowiem z art. 169 § 4 k.p.c., po upływie roku od uchybionego terminu, jego przywrócenie jest dopuszczalne tylko w wypadkach wyjątkowych. Wprowadzając tę dodatkową przesłankę, ustawodawca opowiedział się - co do zasady - za ochroną utrwalonego

stanu, powstałego w wyniku uchybienia terminu do podjęcia czynności procesowej. Pojęcie „wypadków wyjątkowych” nie zostało w ustawie zdefiniowane, w związku z czym ocena w tym zakresie należy do sądu, a podjęta decyzja nabiera charakteru dyskrecyjnego, opartego na swobodnym uznaniu, kształtowanym własnym przekonaniem oraz oceną okoliczności rozpoznawanej sprawy. W niniejszej sprawie pozwany uchybił terminowi o ponad 16 lat i powołał się na to, że nie wiedział o toczącym się postępowaniu. Korespondencja skierowana do niego przez Sąd pierwszej instancji została zwrócona przez Konsulat Generalny RP w Vancouver z informacją, że nie została odebrana przez adresata. Sąd nie ustanowił dla pozwanego kuratora, ponieważ powódka nie złożyła takiego wniosku, a z pisma Konsulatu nie wynikało, że adresat jest nieznan z miejsca pobytu, wskazano jedynie, że nie odebrał przesyłki. Na rozprawie w dniu 23 lipca 1996 r. matka pozwanego przesłuchana w charakterze świadka zeznała, że pozwany po ukończeniu studiów wyjechał za granicę oraz że ostatni list lub kartkę od niego otrzymała dziesięć lat temu. Z wyjaśnień złożonych przez ojca pozwanego w sprawie karnej wynika z kolei, że pozwany wiedział o urodzeniu powoda, ale nie podjął żadnych czynności w celu sprawdzenia swojego ojcostwa. Ze względu na to, że pozwany utrzymywał kontakt z matką, zachodzi prawdopodobieństwo, iż został przez nią poinformowany o toczącym się postępowaniu. Konkludując, Sąd Okręgowy stwierdził, że nie zachodzi wypadek wyjątkowy w rozumieniu art. 169 § 4 k.p.c. oraz że Sąd pierwszej instancji bezpodstawnie przywrócił pozwanemu termin do zgłoszenia żądania sporządzenia uzasadnienia wyroku. W tej sytuacji na podstawie art. 373 w związku z art. 370 k.p.c. odrzucił apelację, jako wniesioną po upływie przepisane terminu.

W zażaleniu na to postanowienie pozwany wniósł o jego uchylenie, zarzucając Sądowi Okręgowemu obrazę art. 169 § 4 k.p.c. przez przyjęcie, że brak skutecznego zawiadomienia o toczącym się postępowaniu osoby, której miejsce pobytu nie jest znane, oraz zaniechanie ustanowienia dla tej osoby kuratora w celu ochrony jej praw nie stanowi wypadku wyjątkowego, uzasadniającego przywrócenie terminu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Sąd Okręgowy wyszedł z trafnego założenia, że postępowanie przed sądem drugiej instancji, prowadzone na podstawie art. 373 k.p.c., obejmuje również kontrolę prawidłowości wydanego przez sąd pierwszej instancji postanowienia o przywróceniu terminu do wniesienia apelacji. Zgodnie bowiem z utrwalonym orzecznictwem, postępowanie wstępne przed sądem drugiej instancji jest w zasadzie postępowaniem kontrolnym w stosunku do postępowania przeprowadzonego przez sąd pierwszej instancji, do którego wpłynęła apelacja. W ramach tego postępowania sąd drugiej instancji bada dopuszczalność apelacji pod względem przedmiotowym, podmiotowym oraz zachowania terminu i wymagań formalnych apelacji, a także kontroluje orzeczenia wydane przez sąd pierwszej instancji w toku postępowania międzyinstancyjnego. Nieodrzućenie apelacji z przyczyn wymienionych w art. 373 k.p.c. na posiedzeniu niejawnym nie wyłącza przy tym późniejszego jej odrzucenia na rozprawie tym późniejszego jej odrzucenia na rozprawie (zob. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 21 maja 1998 r., III CKN 471/97, OSP 1999, nr 4, poz. 83, z dnia 5 lutego 1999 r., III CKN 1118/98, nie publ., z dnia 25 sierpnia 1999 r., III CKN 695/99, OSNC 2000, nr 3 poz. 51, z dnia 2 sierpnia 2006 r., I UZ 13/06, OSNP 2007, nr 15-16, poz. 238, z dnia 20 listopada 2006 r., I PZ 16/06, OSNP 2007, nr 21-22, poz. 321, z dnia 25 listopada 2010 r., I CZ 139/10, nie publ. i z dnia 6 września 2012 r., I CZ 95/12, nie publ.).

Stwierdzając, że w sprawie nie było podstaw do przywrócenia pozwanemu terminu do wniesienia apelacji, Sąd Okręgowy powołał się na art. 169 § 4 k.p.c., zgodnie z którym po upływie roku od uchybionego terminu, jego przywrócenie jest dopuszczalne tylko w wypadkach wyjątkowych.

Trzeba przypomnieć, że instytucja przywrócenia terminu - na co wskazał już Sąd Najwyższy w uchwale z dnia 4 stycznia 2008 r., III CZP 119/07 (OSNC-ZD 2008, nr D, poz. 98) - ma charakter szczególny, pozwala bowiem na usunięcie niekorzystnych dla strony skutków procesowych uchybienia terminom ustawowym lub sądowym w wypadkach, w których nastąpiło to bez winy strony. Nadzwyczajność przywrócenia terminu tkwi w tym, że jego skutkiem jest zaburzenie porządku czynności procesowych i podważenie ich nieodwracalności. Przywrócenie terminu wprowadza swoistą niepewność do postępowania cywilnego,

gdyż może prowadzić do uchylecia prawomocności orzeczeń, a w konsekwencji do naruszenia stabilności obrotu prawnego. Szczególny charakter tej instytucji wymagał więc wprowadzenia ograniczeń czasowych w jej stosowaniu, czemu ustawodawca dał wyraz w art. 169 § 4 k.p.c. (zob. też postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 kwietnia 2012 r., V CK 1/12, nie publ.). W konsekwencji, po upływie roku od uchybionego terminu nawet brak winy nie uzasadnia jego przywrócenia, jeżeli nie zachodzą szczególne okoliczności pozwalające na przyjęcie, że w sprawie zachodzi wypadek wyjątkowy. Ocena, czy w okolicznościach danej sprawy utrzymać stan, jaki wytworzył się na skutek uchybienia terminu, czy przywrócić termin do dokonania konkretnej czynności procesowej, należy do sądu orzekającego.

W zażaleniu skarżący zarzucił Sądowi Okręgowemu naruszenie art. 169 § 4 k.p.c. przez błędne przyjęcie, że rozpoznawany wypadek nie ma charakteru wyjątkowego, mimo że został przez Sąd pierwszej instancji pozbawiony możliwości obrony swych praw, gdyż Sąd ten nie doręczył mu odpisu pozwu z wezwaniem na rozprawę ani nie ustanowił dla niego, jako nieznanego z miejsca pobytu, kuratora (art. 379 pkt 5 k.p.c.). Uszło jednak uwagi skarżącego, że jeżeli jego zdaniem został przez Sąd pierwszej instancji pozbawiony możliwości obrony swych praw, powinien wnieść skargę o wznowienie postępowania. Po upływie lat pięciu od uprawomocnienia się wyroku nie można wprawdzie żądać wznowienia, lecz ograniczenie to nie dotyczy wypadku, gdy strona była pozbawiona możliwości działania lub nie była należycie reprezentowana (art. 408 k.p.c.).

Skarżący nie przytoczył argumentów mogących podważyć trafność stanowiska Sądu Okręgowego, że w niniejszej sprawie, w której wniosek o przywrócenie terminu do wniesienia apelacji został złożony po upływie 16 lat od uprawomocnienia się wyroku, nie zachodzi wypadek wyjątkowy w rozumieniu art. 169 § 4 k.p.c.

Z tych względów, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzekł, jak w sentencji.

